

OMUL ÎNTRE CELE DOUĂ MARI COORDONATE EXISTENȚIALE (transcendență – transcendental)

Prof. Alina Panait - Școala Gimnazială „George Emil Palade”, Buzău

*„Prin om, filosofia gândește umanul dincolo de el...
dar în jurul omului pivotează totul.”*

Constantin Noica

Orice afirmație, orice cugetare provoacă omul însetat de cunoaștere la o aventură spirituală, la un joc al minții, al rațiunii, al simțirii, dezvăluind stări și trăiri diferite. Zbaterea aceasta continuă a omului între „a cunoaște” și „a iubi” lumea conduce la depășirea limitelor ființiale, încercând pas cu pas să-și depășească orizontul realității imediate.

Această neliniște am simțit-o citind afirmația lui Constantin Noica: „Prin om, filosofia gândește umanul dincolo de el... dar în jurul omului pivotează totul”, frământându-mi cugetul să-i descopăr, într-o oarecare măsură, sensul și semnificațiile.

Afirmația lui Noica lansează o problematică complexă într-o manieră deschisă, permițând multiple variante de interpretare și decodificare a problemelor filosofice subsumate reflecției date.

La o primă și simplă lectură, afirmația indică într-o manieră generalizată, tema de reflecție și de analiză, reprezentată de filosofie, ca „mod uman de a fi”, așa cum este definită în scrierile de specialitate¹. Pe cât de simplu, în aparență, pe atât de complicat. Tema, în sine, presupune o problematică amplă și complexă și, în relație cu termenii-cheie, se pot delimita anumite centre de interes: „om”, verbul „gândește”, „umanul”, „dincolo de el”, „pivotează”, „totul”, respectiv conjuncția adversativă „dar”. Luând în calcul aceste centre de interes, se disting problemele filosofice abordate, ce au la bază concepte și categorii filosofice fundamentale. Acestea rezidă în: raportul dintre problematica omului ca ființă reflexivă și problema concepțiilor filosofice raportată la transcendență (ceea ce depășește lumea fizică), completată de problema filosofiei raportată la transcendental (ce depășește lumea fizică, dar dincoace de ea, spre interioritatea omului, spre subiect). De la lansarea acestor probleme, derivă alte aspecte interpretative, într-o manieră subiectivă. Astfel, afirmația dată subsumează mai multe caractere ce dezvăluie specificul filosofiei.

Prima parte a afirmației: „Prin om, filosofia gândește umanul dincolo de el” surprinde caracterul totalizator al filosofiei, implicând totodată și caracterul antropocentric prin sintagma din incipit „prin om”, evidențiind în egală măsură referențialul cugetării filosofice, adică OMUL.

A doua parte a afirmației supuse analizei, marcată sintactic prin conjuncția adversativă „dar”: „dar în jurul omului pivotează totul” surprinde caracterul autoreflexiv specific filosofiei, marcând planul imperceptibil al existenței omului, extrasenzorial, planul interiorizării. Prin cele două părți ale afirmației date se concentrează problema cunoașterii filosofice, reprezentată de legătura dintre transcendență, prin sintagma „dincolo de el” și transcendental, concretizată prin propoziția „în jurul omului pivotează totul”.

Așadar, afirmația lansează în interpretarea ei trei posibile ancore, percepute drept repere în comentarea citatului, care pot constitui planul de analiză, într-o manieră subiectivă:

1. Omul - cale spre desăvârșire prin cugetare;
2. Filosofia și relația dintre transcendență și transcendental;
3. Premise ale unor interogații filosofice.

Voi detalia succint fiecare dintre aceste repere interpretative, având în vedere opiniile, convingerile și concepțiile unor filosofi, teologi, oameni de știință, subliniind astfel relația

---

¹ Lupșa, Elena - *Filosofie (Tip A), clasa a XII-a*, Ed. Corvin, Deva, 2007, pg. 94.

intrinsecă dintre filosofie, religie, știință, artă și politică, ce completează viziunea de ansamblu asupra existenței.

1. Omul - cale spre desăvârșire prin cugetare

De-a lungul timpului, problematica definirii omului și a rostului său în Univers a fost analizată diferit, în funcție de perspectiva de filtrare a cunoașterii.

Astfel, în perspectiva teologică, Dumitru Stăniloae afirmă că „Omul este ființa rațională și cuvântătoare, sau comunicativă, inepuizabilă, de aceea însetată de nemurire și este capabilă de nemurire”². În aceeași manieră, el completează că „Omul își face drumul spre infinitate printr-o continuă transcendere verticală și orizontală. Prin aceasta își face drumul spre Dumnezeu, spre oameni și spre lume, dorind să cuprindă totul, ca și Dumnezeu. Transcederea spre oameni înseamnă și o convergență cu ei, pentru că nu poate să cuprindă cele ale semenilor săi, dacă nu i le dăruiesc și ei.”³ Astfel, printr-o analiză comparativă a reflecțiilor celor doi, Constantin Noica și Dumitru Stăniloae, se deduce calea spre transcendență, respectiv Omul, „chip nemuritor al lui Dumnezeu”. Așadar, omul devine centrul de interes, acel *axis mundi*, atât spre transcendență, cât și spre transcendental.

Într-o mărturisire inclusă în lucrarea *Jurnal cu Petre Țuțea* de Radu Preda, filosoful Petre Țuțea spunea: „Mi-am dat seama că singura definiție completă a omului este dată de teologie: omul este o ființă religioasă. Filosofia și științele sunt ancore în calea omului.”⁴ Această mărturisire întărește ideea afirmată de Constantin Noica, potrivit căreia „filosofia gândește umanul dincolo de el”, prin cunoașterea filosofică.

2. Problematika umanului proiectat în transcendență reprezintă cheia filosofiei, ca mod uman de a fi. Indirect, aceasta implică interogații filosofice de genul „Ce sens are omul?” „Care este rostul omului în relație cu semenii?” și astfel, prin încercări nedeterminate de-a lungul timpului de a afla răspunsuri la asemenea întrebări, filosofii sau marii gânditori ai vremii, au ajuns la ideea de transcendent. Mergând pe această idee, Petre Țuțea afirma, punându-și continuu întrebări, dezvăluind astfel caracterul autoreflexiv al filosofiei: „Ce sens am eu să exist? Dar nu pot răspunde la această întrebare decât arbitrar, prin silogisme. Adică judecând. Dar judecata mea nu e concludentă în ceea ce privește sensul existenței mele. Pe lângă sens apare și nonsensul. (...) *De ce* este o încercare de a defini ceea ce este.”⁵ Astfel, cugetarea filosofică implică gândirea despre gândire, ajungând la ideea de transcendență. Așa se explică, într-o oarecare măsură, ideea că „filosofia gândește umanul dincolo de el”, lansându-l într-un plan al interogațiilor filosofice continue și încercând a rezolva „*de ce*”-ul existenței umane, neliniștiți cu statut atemporal asupra umanului.

Dacă luăm în calcul ideea că transcendența se poate identifica cu Divinitatea, o cale a omului de transcedere ar putea fi rugăciunea, ca o formă superioară de comunicare și comuniune cu divinitatea.

Problema relației dintre transcendență și transcendental („în jurul omului pivotează totul”) poate fi regăsită și în afirmația lui Kant: „Două lucruri umplu sufletul cu veșnic nouă și crescândă admirație și venerație, cu cât mai des și mai stăruitor se îndreaptă gândul către ele: Cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine. Pe amândouă eu trebuie să le bănuiesc, dar și să le caut

---

² Stăniloae, Dumitru - *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, pg. 11

³ ibidem, pg. 11

⁴ Preda, Radu - *Jurnal cu Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 1992, pg. 13

⁵ ibidem, pg. 131.

ascunse în întunecimi sau într-un dincolo, peste orizontul vederii mele; le văd în fața mea și le leg nemijlocit de conștiința existenței mele”⁶.

Astfel, Omul devine esența lumii interioare, aflându-se într-o continuă căutare și redescoperire a sinelui, mergând pe dictonul latin *Nosce te ipsum!* (Cunoaște-te pe tine însuși!)

Asociind cele două verbe la prezent, „gândește” și „pivotează”, se constată intersectarea celor două coordonate, verticală, spre transcendență (dincolo) și orizontală, spre transcendental (dincoace), în același punct antic: OMUL, aflat, poate, continuu într-un „joc secund” al conștiinței filosofice.

3. *Cine știe?*

În loc de concluzie, interogația lansată în finalul analizei de față se dorește a fi premisa unei noi căutări asupra posibilităților nedefinite de căutare și de cunoaștere ale omului.

Coroborând toate ideile, conceptele și părerile exprimate anterior bazate pe relația transcendență și transcendent, afirmația lui Constantin Noica valorifică specificul filosofiei, prin raportare la teologie, știință, artă și politic, reprezentând o cheie de interpretare a unui întreg sistem filosofic. Problemele cunoașterii și conștiinței filosofice dezvăluie esența definirii umanului și omului, pe o coordonată antică a devenirii ființei.

Bibliografie:

Lupșa, Elena - *Filosofie (Tip A), clasa a XII-a*, Ed. Corvin, Deva, 2007.

Stăniloae, Dumitru - *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.

Preda, Radu - *Jurnal cu Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 1992.

Kant, Immanuel - *Critica rațiunii practice*, trad. Cristian Amzăr și Raul Vișan, în Petre Țuțea - *Philosophia Perennis*, Ed. Icar, București, 1992.

---

⁶ Kant, Immanuel - *Critica rațiunii practice*, trad. Cristian Amzăr și Raul Vișan, în Petre Țuțea - *Philosophia Perennis*, Ed. Icar, București, 1992, pg. 21-22